ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Aleše Roztočila a soudců JUDr. Jiřího Pally a Mgr. Petry Weissové v právní věci žalobce: **J. N. S.,** zast. opatrovníkem Mgr. et Bc. Filipem Schmidtem, LL.M., advokátem, se sídlem Španělská 770/2, Praha 2, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra,** se sídlem Nad Štolou 3, Praha 7, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 31. 8. 2020, č. j. MV-93242-42/OAM-2018, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 7. 2023, č. j. 9 A 115/2020 – 50,

takto:

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 7. 2023, č. j. 9 A 115/2020 – 50, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

II. Soudem ustanovenému opatrovníkovi žalobce, Mgr. Filipovi Schmidtovi, LL.M., advokátovi, se sídlem Španělská 770/2, Praha 2, **se přiznává** odměna a náhrada hotových výdajů za zastupování žalobce v řízení o kasační stížnosti ve výši celkem 4.114 Kč. Tato částka bude opatrovníkovi žalobce vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 60 dnů od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

I. Shrnutí předcházejícího řízení

[1] Městský soud v Praze usnesením ze dne 31. 8. 2022, č. j. 9 A 115/2020-29, odmítl pro opožděnost žalobu proti rozhodnutí žalovaného ze dne 31. 8. 2020, č. j. MV-93242-42/OAM-2018, jímž rozhodl o žádosti žalobce ze dne 20. 2. 2018 o určení statusu osoby bez státní příslušnosti tak, že žalobce není osobou bez státní příslušnosti ve smyslu Úmluvy o právním postavení osob bez státní příslušnosti (dále též „Úmluva“) a žádost zamítl.

[2] Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 31. 5. 2023, č. j. 4 Azs 253/2022-48, usnesení městského soudu č. j. 9 A 115/2020 – 29 zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Přisvědčil žalobci, že v případě podání žaloby proti rozhodnutí o žádosti o přiznání

postavení osoby bez státní příslušnosti se neuplatní zvláštní lhůta pro podání žaloby upravená pro řízení ve věci mezinárodní ochrany (32 odst. 1 zákona o azylu). Řízení o žádosti o přiznání postavení osoby bez státní příslušnosti totiž není řízením ve věci mezinárodní ochrany, ze kterého by vzešlo rozhodnutí ve věci mezinárodní ochrany, jak má na mysli § 32 odst. 1 zákona o azylu. Za situace, kdy se na žalobu proti rozhodnutí ve věci státní příslušnosti nemohla vztahovat speciální lhůta pro její podání dle § 32 odst. 1 zákona o azylu, bylo na místě aplikovat obecně stanovenou lhůtu pro podání žaloby proti rozhodnutí správního orgánu dle § 72 s. ř. s.

[3] Městský soud následně ve věci znovu ve věci rozhodl a rozsudkem ze dne 28. 7. 2023, č. j. 9 A 115/2020 – 50, žalobu zamítl. Shledal, že ze strany žalovaného byly shromážděny podklady, na základě nichž nelze žalobci přiznat statut osoby bez státní příslušnosti, neboť nebylo průkazně zjištěno, že by pozbyl státní příslušnost Angoly. Je tedy třeba usilovat o kontakt se zemí původu žalobce a jeho státními orgány. Odmítavý postoj žalobce k návštěvě zastupitelského úřadu Angoly v Berlíně za asistence pracovníků žalovaného, nadto bez přijatelného vysvětlení, proč se neobrátil na svou sestru žijící v Angole, nesvědčí o vůli žalobce pokusit se získat potřebné doklady pro účely řízení o určení osoby bez státní příslušnosti.

II. Obsah kasační stížnosti a vyjádření žalovaného

[4] Žalobce (dále též „stěžovatel“) napadl posledně uvedený rozsudek městského soudu kasační stížností, v níž požádal o ustanovení advokáta a o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti. V doplnění kasační stížnosti stěžovatel prostřednictvím opatrovníka namítl, že žalovaný si v řízení neobstaral relevantní doklady, týkající se např. právních předpisů Angoly upravujících otázky státního občanství a jeho ztráty, vydávání cestovních dokladů apod. Důkazní břemeno přenesl správní orgán výhradně na stěžovatele, což je v rozporu s principy, které formuluje příručka UNHCR o ochraně osob bez státní příslušnosti. Žalovaný ani nevzal v potaz stěžovatelem tvrzené skutečnosti, které byly zčásti doložené i podklady. Není zřejmé, z čeho soud dovozuje, že by Úmluva požadovala po žadateli o přiznání statusu prokázání skutečnosti, že občanství pozbyl. S poukazem na odbornou literaturu stěžovatel namítl, že žalovaný neobstarával podklady o posuzované zemi. Není tudíž zřejmé, z čeho městský soud dovodil vlastní zjištění týkající se angolských předpisů. Odborná literatura, stejně jako příručka UNHCR dává stěžovateli zapravdu v tom, že žalovaný byl povinen být v řízení aktivní. Ve spise jsou doloženy opakované snahy jak nevládní organizace IOM, tak sociálních pracovníků SUZ a Policie ČR o kontakt se zastupitelským úřadem Angoly. Soud však tyto podklady (a nečinnost angolského úřadu) navzdory výše uvedenému a bez konkrétní právní argumentace odmítl považovat za relevantní, aniž by měl (stejně jako žalovaný) jakékoliv informace týkající se angolské právní úpravy či praxe. Naopak stěžovateli přičetl k tíži, že na nekontaktní úřad v Berlíně nedojel osobně. Stěžovatel však bez cestovního dokladu a pouze s potvrzením žadatele o přiznání statutu pochopitelně nemůže do Berlína cestovat osobně, a právě proto se snaží úřad kontaktovat na dálku. Závěry soudu ohledně důkazního břemene jsou podstatně přísnější, než jak je tomu v řízení o mezinárodní ochraně.

[5] Žalovaný ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že postupoval s respektem nejen k zákonným normám ale rovněž ke stěžovatelem zmiňované příručce UNHCR. Stěžovatel

svým postojem zřetelně demonstroval nezájem na řádném zjištění skutkového stavu a usiluje o vyvolání stavu důkazní nouze. Žalovaný však neshledal důvod k pochybnostem o státní příslušnosti stěžovatele, kterou stěžovatel sám v minulosti opakovaně deklaroval v rámci proběhnuvších řízení o jím podaných žádostech o mezinárodní ochranu. Žalovaný se ztotožnil se závěry krajského soudu, který se srozumitelně, přesvědčivě a v potřebném rozsahu vypořádal s žalobními námitkami. Skutkový stav žalovaný řádně a dostatečně zjistil, podkladové materiály skýtají oporu závěrům v rozhodnutí žalovaného. Právní posouzení věci netrpí vadami vytýkanými stěžovatelem, resp. jeho opatrovníkem. Jestliže se soud ztotožnil se závěry, k nimž dospěl žalovaný, nebyl jeho postup v rozporu s judikaturou Nejvyššího správního soudu.

III. Posouzení kasační stížnosti

[6] Nejvyšší správní soud se především zabýval tím, zda je kasační stížnost v nynější věci přípustná. Jedná se totiž již o v pořadí druhou kasační stížnost téhož účastníka - stěžovatele. Přitom z § 104 odst. 3 písm. a) s. ř. s. vyplývá, že kasační stížnost proti rozhodnutí soudu vydanému znovu poté, co jeho původní rozhodnutí bylo zrušeno Nejvyšším správním soudem, je nepřípustná, ledaže je kasační stížností namítáno, že se soud neřídil závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu. Kasační soud však již také ve své judikatuře dovodil, že opakovaná kasační stížnost je přípustná i tehdy, pokud neměl možnost se ve svém předchozím rozsudku zabývat meritorním posouzením věci. Právě o takový případ se jedná i nyní. Kasační stížnost je tudíž přípustná.

[7] Nejvyšší správní soud tedy přezkoumal napadený rozsudek v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., podle nichž byl vázán rozsahem a důvody, jež stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti. Přitom však shledal vadu uvedenou v § 109 odst. 4 s. ř. s., k níž musel přihlédnout z úřední povinnosti, i když nebyla v kasační stížnosti výslovně namítána. Řízení před městským soudem totiž bylo zatíženo vadou, která mohla mít vliv na zákonnost napadeného rozsudku, jak soud dále vyloží. Nejvyšší správní soud při posouzení věci vycházel ze závěrů uvedených v rozsudku zdejšího soudu ze dne 24. 9. 2020, č. j. 4 As 67/2020 – 56, v níž se jednalo o procesně obdobnou situaci jako v posuzované věci, kdy Nejvyšší správní soud přezkoumával rozsudek krajského soudu (jímž žalobu zamítl), poté, co zdejší soud svým předchozím rozsudkem zrušil usnesení krajského soudu o odmítnutí žaloby z procesního důvodu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[8] Podle § 51 odst. 1 s. ř. s. platí, že *[s]oud může rozhodnout o věci samé bez jednání, jestliže to účastníci shodně navrhli nebo s tím souhlasí. Má se za to, že souhlas je udělen také tehdy, nevyjádří-li účastník do dvou týdnů od doručení výzvy předsedy senátu svůj nesouhlas s takovým projednáním věci; o tom musí být ve výzvě poučen.* Podle odstavce 2 téhož ustanovení platí také, že *[s]tanoví-li tak tento zákon, rozhoduje soud bez jednání o věci samé i v dalších případech.*

[9] Jedním ze základních projevů práva na spravedlivý proces je i zásada ústnosti a veřejnosti soudního jednání. Každý má právo, aby byla jeho věc projednána veřejně, bez průtahů a v jeho přítomnosti, má právo se vyjádřit k provedeným důkazům, stejně jako další důkazy navrhovat, předkládat soudu právní argumenty či tvrdit další skutečnosti. Právo účastníka na bezprostřední účast u jednání soudu má zajistit, aby soud přinejmenším v jedné soudní instanci s účastníkem vešel či mohl vejít (požaduje-li to účastník) v osobní kontakt a

aby účastník mohl soudu bezprostředně a přímo sdělit svoji verzi toho, co je předmětem rozhodování, a poukázat na skutečnosti svědčící ve prospěch jeho tvrzení, a to i v případě, že soud na základě dosud získaných informací z vyjádření účastníků a ze správního spisu má (a třeba i, jak se nakonec ukáže, oprávněně) za to, že účastník soudu žádnou relevantní informaci neposkytne.

[10] V nynější věci se ze soudního spisu městského soudu podává, že účastníci byli vyzváni k vyjádření se k možnosti rozhodnutí bez jednání v době před tím, než krajský soud rozhodl poprvé svým usnesením o odmítnutí žaloby (žalovaný byl poučen přípisem městského soudu ze dne 6. 10. 2020, č. j. 19 Az 20/2020 – 16 a žalobce, resp. jeho zástupce byl poučen přípisem ze dne 26. 11. 2020, č. j. 9 A 115/2020 – 27). V době, kdy městský soud věc projednával opětovně (po zrušení jeho usnesení o odmítnutí žaloby Nejvyšším správním soudem), již bez dalšího, tedy bez nařízení jednání či výzvy účastníkům dle § 51 odst. 1 s. ř. s., vydal kasační stížností napadený rozsudek.

[11] Otázkou nezbytnosti nařízení jednání, resp. možnosti rozhodnout bez nařízení jednání, v řízeních před správními soudy poté, co předchozí rozhodnutí krajského soudu zrušil kasační soud, se Nejvyšší správní soud již ve svých rozhodnutích opakovaně zabýval. Již v rozsudku ze dne 26. 6. 2009, č. j. 9 Afs 92/2008 - 110, dovodil, že dříve udělený souhlas k rozhodnutí bez jednání nelze bez dalšího vztáhnout na řízení o žalobě za odlišné procesní situace poté, co Nejvyšší správní soud zrušil napadené usnesení krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[12] Taktéž v rozsudku ze dne 11. 3. 2010, č. j. 5 Azs 3/2010 - 92, jehož závěry jsou použitelné i v souzené věci, Nejvyšší správní soud vyslovil, že *„[z] dosavadní judikatury Ústavního soudu i Nejvyššího správního soudu k této otázce tedy vyplývá, že je třeba rozlišovat dvě situace, kdy krajský soud rozhoduje bez jednání ve věci znovu po té, co bylo jeho předcházející rozhodnutí zrušeno Nejvyšším správním soudem. Prvním případem je situace, kdy i po zrušení prvního rozhodnutí krajského soudu Nejvyšším správním soudem zůstává výsledek sporu stále otevřený a krajský soud je v dalším řízení dle závazného právního názoru Nejvyššího správního soudu povinen se určitými pro věc rozhodnými otázkami, které dosud nebyly ani Nejvyšším správním soudem plně vyřešeny, dále zabývat. Ve druhém případě již byla naopak rozhodná otázka beze zbytku posouzena Nejvyšším správním soudem a krajskému soudu po zrušení jeho původního rozsudku v dalším řízení nezbývá žádný prostor pro vlastní uvážení. V obou případech je opominutí krajského soudu nařídit ve věci znovu jednání, pokud nebyl v souladu s § 51 odst. 1 s. ř. s. účastníky řízení udělen souhlas k rozhodnutí bez jednání, procesní vadou, konkrétně porušením § 49 odst. 1 s. ř. s. V prvním případě však taková vada zakládá porušení ústavních práv žalobce a je zároveň vadou řízení před soudem, která mohla za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé [§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.], ve druhém případě tomu tak není, neboť i kdyby ve věci bylo nařízeno jednání, nemohl by krajský soud rozhodnout jinak, než je předurčeno závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu (viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 12. 2009, č. j. 5 Afs 112/2008 - 129, www.nssoud.cz).“*

[13] Z výše uvedeného je zřejmé, že v souzené věci se jedná o první z případů zmiňovaných v právě uvedené citaci. Nejvyšší správní soud totiž zrušil usnesení městského soudu o odmítnutí žaloby, tudíž se věcí vůbec meritorně nezabýval, a neposkytl proto

z hlediska uplatněných žalobních námitek jakýkoliv závazný právní názor. Městský soud tedy měl po vrácení věci tuto v celém uplatněném rozsahu projednat a rozhodnout o ní.

[14] Výsledek sporu byl totiž po vrácení věci kasačním soudem otevřený, takže městský soud nebyl oprávněn bez opětovného zaslání výzvy stranám podle § 51 odst. 1 s. ř. s. rozhodnout ve věci bez jednání.

[15] Ačkoliv tedy zákonná úprava obsažená v § 51 s. ř. s. a § 76 téhož zákona umožňuje ve výjimečných případech za splnění všech zákonných podmínek upustit od povinnosti krajského soudu nařídit jednání, o takovou výjimku se zde nejedná.

[16] Nejvyšší správní soud tedy uzavírá, že městský soud tím, že rozhodl ve věci znovu poté, co bylo jeho předcházející usnesení o odmítnutí žaloby zrušeno Nejvyšším správním soudem, bez nařízení jednání, aniž by předtím účastníkům řízení zaslal výzvu podle § 51 odst. 1 s. ř. s. či aniž by shledal důvody pro rozhodnutí bez jednání podle § 51 odst. 2 s. ř. s., zatížil řízení vadou, jež v daném případě mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.

[17] Dalšími stížnostními námitkami se pro právě uvedené Nejvyšší správní soud již zabývat nemohl, neboť dospěl-li k závěru, že řízení před městským soudem bylo zatíženo vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé, nebylo možné usuzovat na důvodnost či nedůvodnost námitek ve vztahu k takovémuto rozhodnutí, jestliže výsledkem bezvadného procesu by mohlo být rozhodnutí jiné.

[18] Nejvyšší správní soud již nerozhodoval o žádosti stěžovatele o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti. Dospěl totiž k závěru, že o ní není třeba rozhodovat, jelikož při rozhodnutí o samotné kasační stížnosti je rozhodnutí o této žádosti již nadbytečné, neboť obecně může přiznání odkladného účinku kasační stížnosti přinést ochranu jen do doby rozhodnutí o této stížnosti.

IV. Závěr a náklady řízení

[19] Na základě výše uvedených skutečností Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení podle § 110 odst. 1 části věty první před středníkem věty první s. ř. s. V něm je městský soud vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[20] V dalším řízení tudíž městský soud buď opětovně účastníky řízení poučí o možnosti vyjádřit se k postupu rozhodnout ve věci bez jednání, a v případě jejich nesouhlasu s takovým postupem, nebo neučiní-li městský soud vůbec uvedenou výzvu, nařídí ve věci jednání. Teprve za splnění těchto podmínek může o věci v rozsahu žalobních námitek opětovně rozhodnout.

[21] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

[22] Stěžovateli byl ustanoven usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 10. 2023, č. j. 4 Azs 310/2023–24, opatrovník Mgr. Filip Schmidt, LL.M., advokát, jemuž platí odměnu a náhradu hotových výdajů stát. Odměna byla stanovena za jeden úkon právní služby spočívající v doplnění kasační stížnosti ze dne 16. 11. 2023, podle § 11 odst. 1 písm. d) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. (dále jen „advokátní tarif“), ve výši 3.100 Kč (podle § 7 bodu 5 a § 9 odst. 4 advokátního tarifu). Opatrovníku se dále za tento úkon přiznává dle § 13 odst. 4 advokátního tarifu paušální náhrada hotových výdajů ve výši 300 Kč. Zástupce stěžovatele doložil, že je plátcem DPH, přiznaná odměna a náhrada hotových výdajů se tedy zvyšuje o částku odpovídající této dani (21 %). Celkem tady náleží zástupci stěžovatele odměna a náhrada hotových výdajů ve výši 4.114 Kč. Odměnu za úkon spočívající v převzetí a přípravě zastoupení podle § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu Nejvyšší správní soud opatrovníkovi stěžovatele nepřiznal, neboť již stěžovatele zastupoval v předchozím řízení o kasační stížnosti před zdejším soudem, a byl tudíž s věcí obeznámen.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. listopadu 2023

Mgr. Aleš Roztočil
předseda senátu